

Szalai József alapító, örökös tag

Hozzáadta: Dr. Aggod József
2009. February 06. Friday 17:14

Otthonában kerestük fel Szalai Józsefet, a MET Örökös Tagok Tanácsadó Testületének tiszteletbeli elnökét. Bemutatása az "Éltanúk" sorozat keretében történik.

Betegsége ellenére is fontosnak tartotta, hogy elbeszélgessünk vele az eredetileg általa kezdeményezett "Éltanúk" sorozatban. Kellemes meglepetéssel tapasztaltuk azt a rendkívül gondos rendet, amelyet az életét végig kísérő iratok között tart. Korabeli levelek, dokumentumok, fényképek sora illusztrálta mindazt, amiről beszélgettünk. Természetesen mindent most közreadni nem tudunk, tapasztalatainak részletes megírása órá vár.

"Jó ügyet szolgáltam" – ezt tekinthetnénk mondanivalója mottójául, és hozzátehetnénk: mindig gondolkodva a vele és általa történteken.

"Szerencsés ember vagyok"

1922-ben született, Balatonszepezden. Életének, gondolkodásának meghatározó élménye kapcsolódik ehhez a községhez. Itt ismeretlen volt a feudális alávetettség, eltérő élettapasztalatú emberek éltek itt, akik mindig társakként viselkedtek. Azt becsülték, aki tett valamit a másikért, a többiekért. Ő mindig otthon érezte magát közöttük. Ő mindig csak "a Jóska" volt, függetlenül attól, hogy éppen hol dolgozott, milyen beosztásban, vagy rendfokozatban szolgált.

Szepezden a permi korabeli bazaltkő volt szinte a fő megélhetési forrás. Édesapja kőműves volt, de ezenkívül még sok mindenhez értett, a munka szeretetét nevelte belé.

A mozgalomba is természetes úton került. Apja '19-es vöröskatona volt, akit később ezért le is tartóztattak. Egészen fiatal korában tanúja volt annak, hogy édesapjához nagyon sokan jártak a hozzá hasonló gondolkodásúak közül. A fiatal Szalai József már a háború előtt kapcsolatba került az Országos Ifjúsági Bizottság tagjaival. A közöttük szerzett élmények életének meghatározó ars poeticájává váltak. (Erről ő később részletesen írni.) Ennek lényege pedig: nem a direkt, ráerőszakolt nevelés a hatásos. Úgy érzi mindmáig: magától jött rá arra, amire a nálánál idősebb, tapasztaltabb mozgalmi emberek nevelték, tanították.

Nagy szeretettel beszél Szerb Antalról, akinek tanítványai között tudhatta magát. Szerb Antal az OIB foglalkozásain pl. színházba vitte őket, kirándulni ment velük. Feladatot kaptak otthonra, amit önállóan kellett megoldaniuk. Még ha tévedtek is, úgy érezhették, hogy számítanak a véleményükre.

Túrazvezető is lett. Érdekes volt, ahogy elmondta: a turista utakon mozgalmi jelvényeket festettek útjelzőként.

Részese volt a Népszava agitációnak is.

A II. világháború kitörése után nagy vita volt a családban arról, hogy bevonuljon, vagy sem. Végülis mozgalmi kapcsolatai úgy döntöttek (édesapja helyeslésével), hogy vonuljon be a hadseregbe. Mint érettségizett fiatal, tiszti állományba helyezték. Egyik este a hálóteremben elkezdte dúdolni a Bunkócska dallamát. Mindjárt hárman is követték. Ezzel meg is volt a kapcsolat közöttük. Zászlóaljparancsnokuk egy humanista beállítottságú tanító volt. Óhatatlanul Tabi László "lukasvödör"-jelenete jutott eszembe, amikor elmondta, hogy később, amikor megszöktek, alibiként levágott disznót vittek magukkal.

A továbbiakban társaival együtt különböző – üldözötteket segítő – akciókban vettek részt. Különösen emlékszik a

Deák Ferenc utcai akciókra, ahol a házban Elek Ilona volt a házparancsnok. (Vele később is tartotta a kapcsolatot.) Különböző módokon próbáltak rajtuk segíteni, például ló-combot sütöttek.

Ők hamarabb felszabadultak, mint Budapest. Azonnal a mozgalmi munka más feladatai vártak rá. A Vörös Segélyt, amelyben szintén dolgozott, Szalai András ötlete alapján Nemzeti Segéllyé változtatták. Segítettek például a kibombázott embereken, családokon, betelepítették őket elhagyott lakásokba. Keserűen jegyzi meg, hogy később minden rosszat elmondtak a társbérleti rendszerről, de akkor, abban a helyzetben egyszerűen nem lehetett mást tenni. Ők is örültek és azok is, akiket segítettek, hogy a lebombázott, belövésekkel tarkított városban fedél került a fejük fölé.

Nagy-nagy tisztelettel beszél Vas Zoltánról, akinek különböző kérdésekben segítője volt, akit zseniális szervezőnek tart ma is, Felidézte például, hogyan szerzett – a szovjet parancsnok segítségével – inzultint a rászoruló betegeknek. Vagy ahogyan napok alatt megszervezte a gyufagyártást. (Szalai Jóska fiatal korában is rendkívül precíz ember volt, aki utánanézett termelési adatoknak. Vas Zoltán éppen ezt a tulajdonságát „használta ki”; arra kérve, hogy keresse elő bárhol is a gyufagyártáshoz értő szakembereket. Ezek, és ismét a szovjet parancsnokság segítségével sikerült ezt a problémát megoldani.) Résztvett a forint megteremtésének előkészítésében is: árút juttattak a megfelelő helyekre azzal, hogy augusztus elsejéig ezeket nem szabad árusítani.

Saját tapasztalataiból kiindulva többször hangsúlyozza: egymagunk nem lettünk volna képesek a háború utáni iszonyatos problémákat megoldani. Mindig lehetett azonban számítani a szovjetekre. Így például azt a feladatot kapta a párttól (a kommunista párttól), hogy egy csoporttal hamarabb jusson el a Dunántúlra, mint ahogy ott a harcok véget érnek. Ott vegye fel a kapcsolatot a szovjetekkel, és tegyen meg mindent a hétköznapi élet beindításáért. Sok kedves emléke fűződik ehhez az időszakhoz. A tehetséges fiatalember sajátos újságírói pályán is elindult. Így például a Szabadság című központi lap mintájára megalapították a „Sümei Szabadság”-ot. Meghatottan néztük a ma is birtokában lévő lap egyik példányát. Ugyanígy csodálkoztunk az Új Zala c. lap 1946. április 9-i számán. Ennek ára akkor 100.000 pengő volt. Vezércikkét Szalai József írta „Akik a néptől félnek” címmel. Külön csodálatos történet Szalai József székely-csángók letelepítésével kapcsolatban végzett munkája. (Erről később külön cikkben írunk.)

A továbbiakban Szalai József gazdaságsszervező feladatokban vett részt. Őrzi az okmányt, amellyel Nagy Ferenc miniszterelnök 1946. júliusában kinevezi a Gazdasági Főtanács egyik részlegének miniszteri titkárának. A Gazdasági Főtanács megbízásából részt vett az államosítás előkészítésében, az ózdi gyár államosításában. Ennek előkészítése során, Ózdon pártiskolát szervezett, ebben készítették fel az államosítás résztvevőit. Ahogy elmondja, a káderek összeválogatása egyáltalán nem volt egyszerű feladat: értelmesnek látszó, de képzetlen embereket kellett találniuk. Elmond egy érdekes esetet. Egy asszony, akit kiszemeltek, napokig nem jelent meg az iskolában. Elmondta, hogy a férje féltékeny természetű, nem engedni. Szalai Jósának segített (mint életében nem egyszer) természetes esze, emberi leleménye. Megkérdezte az asszonyt, van-e náluk otthon olyan hely, ahol harmincan elférnek. Igenlő válasza után, elvonultak a pajtába, ott tartották meg a tanfolyamot. (Erről is őriz fényképet gyűjteményében.) A férj először bizalmatlan volt ezzel, de a végén ő is bekapcsolódott a mozgalmi munkába.

Részese volt Szalai József a széncsatának is. A „Bányamunkás” felelős szerkesztője volt. Miután abban az időben valamilyen nem engedélyezték a bányász szakszervezet létezését, ennek szerepét is ez a lap töltötte be.

A honvédség megszervezésével új, további életét betöltő fejezet kezdődött számára. Az alapítók közé jelölték több fiatallal – például Tóth Lajossal – együtt. De ott voltak olyan idősebb katonák, mint Uszta Gyula, Szalvai Mihály és mások. Az alaptanfolyam elvégzése után hatalmas feladatot kapott. Még nem volt 30 esztendő, amikor hadosztályparancsnok lett. Ahogy mondja, a szervezőképesség lépésenként miatti alakult ki benne. Valószínű, nem mindenki élte át úgy saját helyzetét, mint ő. Beosztottjainak őszintén elmondta, „tapasztalatlanok vagyunk, de én ezt tudom is”. Természetesen a parancsnoki fegyelmet be kellett tartani, de mindig időt biztosított alárendeltjeinek arra, hogy elmondhassák véleményüket, - beleértve az övétől eltérőeket is. Érdekes – szinte lélektani értékű – jellemzést adott a hadsereg akkori felső parancsnokainak emberi viselkedéséről.

1952-ben Szalai József alezredes a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára került, a hadtörténelmi tanszék vezetőjeként. Itt az irányítása alatt álló kollektívával együtt több kötetes hadtörténelem-jegyzetet írt.

Sohasem tartozott a saját beosztásai által elvakult emberek közé. Mindig kritikusán vizsgálta saját tevékenységét és mindig igyekezett tanulni. Így, amikor tehette - hiába akarták erről lebeszélni, mondván, hogy megvan a megfelelő beosztása - beiratkozott az egyetemre is.

1956-ban tette azt, amit esküje, lelkiismerete és a helyzet megkövetelt. Vezető szerepe volt a népi rendszer védelmén és megújulásán dolgozó emberek megszervezésében.

Később koncepciós pernek is áldozatává vált.

Társaságunk kezdeményező, alapító tagjainak egyike. Itteni tevékenységét mindannyian ismerjük és elismerjük. Az életéről leírtak alapján nem csodálkozhatunk azon, hogy kezdeményezője és szorgalmazója a mozgalmi-pedagógiai munka és csoport tevékenységének.

Nagyon várjuk visszaemlékezéseinek, ars poeticájának leírását. Nem egyszerű dolog volt átélni, tevékenyen megélni hazánk kompromisszum-történetének e fontos korszakát. Mindenkinek tanulságos lehet elgondolkozni azon, hogy egyetlen emberöltő alatt hányszor voltunk kormány- és rendszerváltás részesei.

Szalai Józsefről a beszélgetés során megerősödött bennünk az, amit eddig is tudtunk róla: népét, hazáját, családját szerető emberről van szó. Ma is rajongással beszél szüleiről. Ahogy mondja édesapjával (aki 1956-ban halt meg) ma is gyakran „megtanácskozozza”, mit tegyen. Nagy szeretettel beszél korábban elhunyt feleségéről. Sokat emlegeti lányát és fiát is, akik most nagyon sokat segítenek neki.

Tudósító: Aggod József

Fotókat készítette: Tóth Miklós

Szalai József

B u d a p e s t

A Május Elseje Társaság nevében nagy tisztelettel köszöntünk

90. születésnapodon.

Tudjuk, hogy nagyon fiatalon lettél a munkásmozgalom tevékeny részese.
Számodra – mint annyi más kortársad számára – a felszabadulás az új,
emberséges társadalomért tenni akarók végtelennek tűnő lehetőségét
hozta.

Számodra a demokrácia egyet jelentett a dolgozó emberek, a haza szolgálatával. Meghatóan

Őrzöd egykori tanárod, Szerb Antal emlékét. Őrzöd annak dokumentumait, amit azokért a csángó magyarokért tettél, akiket sorsuk hazánk földjére vetett.

Nem hivalkodóan, de mindig büszkén emlegeted nekünk politikai és katonai tevékenységed emlékeit, dokumentumait. Kortársaid közül kiemel – és példát ad nekünk – képességed saját tevékenységed kritikus újragondolására.

Az idők sok mindenben megtépázták ifjúkori lendületes törekvéseidet. A csalódások azonban nem törték meg ma is vallott meggyőződésedet.

Büszke lehetsz arra is, hogy lányod és fiad folytatja a társadalmi igazság iránti elkötelezettségedet.

Életpályád utóbbi negyedszázada szorosan kapcsolódik társaságunk történetéhez. Társaságunk alapító tagjaként, az Örökös Tagok Tanácsa tiszteletbeli elnökeként sok fontos kezdeményezés részese voltál. Ezek közül említhetjük a mozgalmi pszichológia fontos témáját. Nem rajtad múlt, hogy egyelőre nem mindent tudtunk hasznosítani abból, amit életed tapasztalata, tanulsága kínál.

Kedves Jóska!

Kívánjuk, hogy még sok éven át munkálkodjál egészségben közös ügyünk sikeréért!

Budapest, 2012. november 9.

Szebeni András

főtitkár

Aggod József

elnök

Benkócs István

alelnök

Pataki Mihály

alelnök

Tóth Miklós

alelnök

Csizmazia Pál

FEB elnök